

Landesbibliothek Oldenburg

Digitalisierung von Drucken

**M. Tvl. Ciceronis Epistolae Ad Familiares Ex Recensione
Joannis Georgii Graevii**

Cicero, Marcus Tullius

Lemgoviae, MDCCLXX.

VD18 13537830

M. Tullii Ciceronis Epistolarum. Liber Quintus, Ad Q. Metellum, Et Ceteros.

urn:nbn:de:gbv:45:1-18649

tamen hoc tempore breviter commonendum putavi, ne quo periculo te proprio existimares esse: in magno omnes, sed tamen in communi sumus. Quare non debes aut propriam fortunam, & præcipuam postulare, aut communem reculare. Quapropter eo animo sumus inter nos, quo semper fuimus. Quod de te sperare, de me præstare possum. Vale.

M. TULLII CICERONIS
EPISTOLARUM

LIBER QUINTUS,

AD

Q. METELLUM, ET CETEROS.

I. Q. METELLIUS, Q. F. CELER, PROCOS. S. D.
M. T. CICERONI.

SI vales, bene est. Existimaram pro mutuo inter nos animo, & pro reconciliata gratia, nec absentem ludibrio læsum iri, nec Metellum fratrem ob dictum, capite, ac fortunis per te oppugnatum iri. quem si parum pudor ipsius defendebat: debebat vel familiæ nostræ dignitas, vel meum studium erga vos, remque publicam, satis sublevare. Nunc video illum circumventum; me desertum, a quibus minime conveniebat. Itaque in luctu, & squalore sum, qui provinciæ, qui exercitui præsum, qui bellum gero. quæ quoniam nec ratione, nec majorum nostrum clementia administrastis, non erit mirandum, si vos pœnitebit. Te tam mobili in me, meosque esse animo
non

non sperabam. Me interea nec domesticus dolor, nec
cujusquam injuria a republica abducat, Vale.

M. T. M. F. C. Q. METELLO Q. F. CELERI, 2.
PROCOS. S. D.

SI tu, exercitusque valetis, bene est. Scribis ad me,
te existimasse, pro mutuo inter nos animo, & pro
reconciliata gratia, numquam te a me ludibrio læsum
iri. Quod cujusmodi sit, satis intelligere non possum:
sed tamen suspicor, ad te esse allatum, me, in sena-
tu, cum disputarem permultos esse, qui rempublicam
a me conservatam dolerent, dixisse; a te propinquos
tuos, quibus negare non potuisses, impetrasse, ut ea,
quæ statuisses tibi in senatu de mea laude esse dicenda,
reticeres. Quod cum dicerem, illud adjunxi: mihi
tecum ita dispartitum officium fuisse in reipublicæ sa-
lute retinenda, ut ego urbem a domesticis insidiis, &
ab intestino scelere; tu Italiam & ab armatis hostibus,
& ab occulta conjuratione defenderes: atque hanc no-
stram tanti, & tam præclari muneris societatem, a tuis
propinquis labefactatam: qui, cum tu a me rebus
amplissimis, atque honorificentissimis ornatus esses,
timuissent, nequã mihi pars abs te voluntatis mutuæ
tribueretur. Hoc in sermone, cum a me exponeretur,
quæ mea expectatio fuisset orationis tuæ, quantoque
in errore versatus essem: visa est oratio non injucunda;
& mediocris quidam est risus consecutus, non in te,
sed magis in errorem meum, & quod me abs te cu-
pisse laudari, aperte atque ingenue confitebar. Jam
hoc non potest in te non honorifice esse dictum, me
in clarissimis meis, atque amplissimis rebus, tamen
aliquod testimonium tuæ vocis habere voluisse. Quod
autem ita scribis, *pro mutuo inter nos animo*: quid tu
existimes esse in amicitia mutuum, nescio. equidem
hoc arbitror, cum par voluntas accipitur, & redditur.
Ego, si hoc dicam, me tua causa prætermisisse provin-
ciam: tibi ipse levior videar esse. meæ enim rationes
ita tulerunt: atque ejus mei consilii majorem in dies
singulos fructum, voluptatemque capio. Illud dico,
me,

me, ut primum in concione provinciam deposuerim, statim, quemadmodum eam tibi traderem, cogitare cœpisse. Nihil dico de sortitione vestra: tantum te suspicari volo, nihil in ea re per collegam meum, me insciente, esse factum. Recordare cetera: quam cito senatum illo die, facta sortitione, coegerim: quam multa de te verba fecerim, cum tu ipse mihi dixisti, orationem meam non solum in te honorificam, sed etiam in collegas tuos contumeliosam fuisse. Jam illud senatus consultum, quod eo die factum est, ea præscriptione est, ut, dum id exstabit, officium meum in te obscurum esse non possit. Postea vero, quam profectus es, velim recordere, quæ ego de te in senatu egerim; quæ in concionibus dixerim; quas ad te litteras miserim. Quæ cum omnia collegeris: tu ipse velim iudices, satisne videatur his omnibus rebus tuus adventus, cum proxime Romam venisti, mutue respondisse. Quod scribis de reconciliata nostra gratia: non intelligo, cur reconciliatam esse dicas, quæ numquam imminuta est. Quod scribis, non oportuisse Metellum fratrem tuum ob dictum a me oppugnari: primum, hoc velim existimes, animum mihi istum tuum vehementer probari; & fraternam plenam humanitatis ac pietatis voluntatem: deinde, si qua ego in re fratri tuo, reipublicæ causa, restiterim, ut mihi ignoscas. tam enim sum amicus reipublicæ, quam qui maxime, si vero meam salutem contra illius impetum in me crudelissimum defenderim: satis habeas, nihil me etiam tecum de tui fratris injuria conqueri. Quem ego cum comperissem omnem sui tribunatus conatum in meam perniciem parare, atque meditari: egi cum Claudia, uxore tua, & cum vestra sorore Mucia, cujus erga me studium pro Cn. Pompeji necessitudine, multis in rebus perspexeram; ut eum ab illa injuria deterrerent. Atque ille, quod te audisse certo scio, pridie kal. Januar. qua injuria nemo umquam in aliquo magistratu improbissimus civis affectus est, ea me consulem affecit, cum rempublicam conservassem: atque euntem magistratu concionis habendæ potestate privavit; cujus injuria mihi tamen honori summo fuit. Nam cum ille mihi nihil,

nisi ut jurarem, permetteret: magna voce juravi verissimum, pulcherrimumque jusjurandum; quod populus idem magna voce me vere jurasse juravit. Hac accepta tam insigni injuria, tamen illo ipso die misi ad Metellum communes amicos, qui agerent cum eo, ut de illa mente desisteret. quibus ille respondit, sibi non esse integrum. etenim paullo ante in concione dixerat, ei, qui in alios animadvertisset indicta causa, dicendi ipsi potestatem fieri non oportere. Hominem gravem, & civem egregium! qui, qua poena senatus, consensu bonorum omnium, eos affecerat, qui urbem incendere, & magistratus, ac senatum trucidare, bellum maximum conflare voluissent, eadem dignum judicaret eum, qui curiam eade, urbem incendiis, Italiam bello liberasset. Itaque ego Metello, fratri tuo, praesenti restiti. Nam in senatu kal. Jan. sic cum eo de republica disputavi, ut sentiret, sibi cum viro forti, & constanti esse pugnandum. A. d. tertium non. Januar. cum agere coepisset, tertio quoque verbo orationis suae me appellabat, mihi minabatur: neque illi quidquam deliberatius fuit, quam me, quacumque ratione posset, non judicio, neque disceptatione; sed vi, atque impressione evertere. Hujus ego temeritati si virtute, atque animo non restitisssem: quis esset, qui me in consulatu non casu potius existimaret, quam consilio fortem fuisse? Hac si tu Metellum cogitare de me nescisti, debes existimare, te maximis de rebus a fratre esse celatum: si autem aliquid impertivit tibi sui consilii; lenis a te, & facilis existimari debeo, qui nihil tecum de his ipsis rebus exoptulem. Et, si intelligis, non me dicto Metelli, ut scribis, sed consilio ejus, animoque in me inimicissimo esse commotum: cognosce nunc humanitatem meam; si humanitas appellanda est in acerbissima injuria remissio animi, ac dissolutio. Nulla est a me umquam sententia dicta in fratrem tuum, quotiescumque aliquid est actum, sedens iis assensu, qui mihi lenissime sentire visi sunt. Addam & illud etiam, quod jam ego curare non debui, sed tamen fieri non moleste tuli: atque etiam, ut ita fieret, pro mea parte

92 EPIST. AD METELEUM, ET CETEROS

te adjuvi, ut senatus consulto meus inimicus, quia tuus frater erat, sublevaretur. Quare non ego oppugnavi fratrem tuum, sed fratri tuo repugnavi: nec in te, ut scribis, animo fui mobili; sed ista stabili, ut in mea erga te voluntate, etiam desertus ab officiis tuis, permanerem. Atque, hoc ipso tempore tibi pæne minitanti nobis per litteras, hoc rescribo, atque respondeo: Ego dolori tuo non solum ignosco, sed summam etiam laudem tribuo. meus enim me sensus, quanta vis fraterni sit amoris, admonet. A te peto, ut tu quoque æquum te judicem dolori meo præbeas: si acerbe, si crudeliter, si sine causa sum a tuis oppugnatus, ut statuas, mihi non modo non cedendum, sed etiam tuo, atque exercitus tui auxilio, in ejusmodi causa, utendum fuisse. Ego te mihi semper amicum esse volui: me ut tibi amicissimum esse intelligeres, laboravi, me in voluntate, & quoad voles tu, permanebo; citiusque amore tui fratrem tuum odisse desinam, quam illius odio quidquam de nostra benivolentia detraham. Vale.

3. Q. METELLUS NEP. S. D. M. T. C.

HOMINIS importunissimi contumeliæ, quibus crebris concionibus me onerat, tuis erga me officiis leniuntur. & ut sunt leves ab ejusmodi homine, a me despiciuntur; libenterque commurata persona, te mihi fratris loco esse duco. De illo ne meminisse quidem volo: tamen bis eum invitum servavi. De meis rebus, ne vobis multitudine litterarum molestior essem, ad Lollium perscripsi; de rationibus provinciæ quid vellem fieri, ut is vos doceret, & commonefaceret. Si poteris, velim pristinam tuam erga me voluntatem conserves. Vale.

4. M. C. S. D. Q. METELLO NEPOTI COS.

LITTERAE Quinti fratris, & T. Pomponii, necessarii mei, tantum spei dederant, ut in te non minus auxilii, quam in tuo collega mihi constitutum fuerit. Itaque litteras ad te statim misi: per quas, ut fortuna postulabat, & gratias tibi egi, & de reliquo tempore auxilium petii. Postea mihi non tam meorum litterarum, quam

quam sermones eorum, qui hac iter faciebant, animum tuum immutatum significabant. quæ res fecit, ut tibi litteris obstrepere non auderem. Nunc mihi Quintus frater mitissimam tuam orationem, quam in senatu habuisses, perscripsit: qua inductus, ad te scribere sum conatus, & abs te, quantum tua fert voluntas, peto, quæsoque, ut tuos mecum serves potius, quam propter arrogantem crudelitatem tuorum me oppugnes. Tu tuas inimicitias ut reipublicæ donares, te vicisti: alienas ut contra rempublicam confirmes, adduceres? Quod si mihi tua clementia opem tuleris, omnibus in rebus me fore in tua potestate, tibi confirmo. sin mihi neque magistratum, neque senatum, neque populum auxiliari, propter eam vim, quæ me cum republica vicit, licuerit: vide, ne, cum velis revocare tempus omnium reservandorum, cum, qui servetur, non erit, non possis. Vale.

M. C. S. D. C. ANTONIO, M. F. IMPERATORI. §.

ETSI statueram nullas ad te litteras mittere, nisi commendaticias, non quo eas intelligerem satis apud te valere; sed ne iis, qui me rogarent, aliquid de nostra conjunctione imminutum esse ostenderem: tamen, cum T. Pomponius, homo omnium meorum in te studiorum, & officiorum maxime conscius, tui cupidus, nostri amantissimus, ad te proficisceretur, aliquid mihi scribendum putavi; præsertim cum aliter ipsi Pomponio satisfacere non possem. Ego si abs te summa officia desiderem, mirum nemini videri debeat. omnia enim a me in te profecta sunt, quæ ad tuum commodum, quæ ad honorem, quæ ad dignitatem pertinerent. Pro iis rebus nullam mihi abs te relatam esse gratiam, tu es optimus testis. Contra etiam esse aliquid abs te profectum, ex multis audivi. nam comperisse me, non audeo dicere, ne forte id ipsum verbum ponam, quod abs te ajunt falso in me solere conferri. Sed ea, quæ ad me delata sunt, malo te ex Pomponio, cui non minus molesta fuerunt, quam ex meis litteris, cognoscere. Meus in te animus, quam singulari officio fuerit, & senatus, & populus Romanus testis est. Tu
quam

94 EPIST. AD METELLUM, ET CETEROS

quam gratus erga me fueris, ipse existimare potes. quantum mihi debeas, ceteri existimant. Ego quæ tua causa antea feci, voluntate sum adductus, posteaque constantia. Sed reliqua, mihi crede, multo majus meum studium, majoremque gravitatem, & laborem desiderant. Quæ ego si non profundere, ac perdere videbor: omnibus meis viribus sustinebo. sin autem ingrata esse sentiam: non committam, ut tibi ipse infamire videar. Ea quæ sint, & cujusmodi, poteris ex Pomponio cognoscere. atque ipsum tibi Pomponium ita commendo, ut, quamquam ipsius causa confido te facturum esse omnia; tamen abs te hoc petam, ut, si quid in te residet amoris erga me, id omne in Pomponii negotio ostendas. Hoc mihi nihil gratius facere potes. Vale.

6. M. C. S. D. P. SEXTIO, L. F. PROQUAESTORI.

CUM ad me Decius, librarius, venisset, egissetque mecum, ut operam darem, ne tibi hoc tempore succederetur: quamquam illum hominem, frugi, & tibi amicum existimabam, tamen, quod memoria tenebam, cujusmodi ad me litteras antea misisses, non satis credidi homini prudenti, tam valde esse mutatam voluntatem tuam. Sed postea quam & Cornelia tua Terentiam convenit, & ego cum Q. Cornelio locutus sum: adhibui diligentiam, quotiescumque senatus fuit, ut adessem, plurimumque in eo negotii habui, ut Q. Fufium, tribunum plebis, & ceteros, ad quos tu scripseras, cogere potius mihi credere, quam tuis litteris. Omnino res tota in mensem Januarium rejecta erat, sed facile obtinebatur. Ego tua gratulatione commotus, quod ad me pridem scripseras, velle te bene evenire, quod de Crasso domum emissem: emi eam ipsam domum xxxv, aliquanto post tuam gratulationem. Itaque nunc me scito tantum habere æris alieni, ut cupiam conjurare, si quisquam recipiat. sed partim odio inducti, me excludunt, & aperte vindicem conjurationis oderunt: partim non credunt, & a me insidias metuunt. nec putant ei nummos deesse posse, qui ex obsidione feneratorum exemerit. Omnino semis-

sibus

fibus magna copia est. ego autem meis rebus gestis hoc sum affecutus, ut bonum nomen existimer. Domum tuam, atque ædificationem omnem perspexi, & vehementer probavi. Antonium, etsi ejus in me officia omnes desiderant: tamen in senatu gravissime, ac diligentissime defendi, senatumque vehementer oratione mea, atque auctoritate commovi. Tu ad me velim litteras crebrius mittas. Vale,

M. T. M. F. CICERO, S. D. CN. POMPEIO CN. F. 7.
MAGNO, IMPERATORI.

S. T. E. Q. V. B. E. E. V. Ex litteris tuis, quas publice misisti, cepi una cum omnibus incredibilem voluptatem, tantam enim spem otii ostendisti, quantam ego semper omnibus, te uno fretus, pollicebar. Sed hoc scito, tuos veteres hostes, novos amicos, vehementer litteris perculos, atque ex magna spe deturbatos, jacere. Ad me autem litteras, quas misisti, quamquam exiguam significationem tuæ erga me voluntatis habebant, tamen mihi scito jucundas fuisse. nulla enim re tam lætari soleo, quam meorum officiorum conscientia: quibus si quando non mutue respondetur, apud me plus officii residere facillime patior. Illud non dubito, quin, si te mea summa erga te studia parum mihi adjunxerint, respublica nos inter nos conciliatura, conjuncturaque sit. Ac, ne ignores, quid ego in tuis litteris desiderarim: scribam aperte, sicut & mea natura, & nostra amicitia postulat. Res eas gessi, quarum aliquam in tuis litteris, & nostræ necessitudinis, & reipublicæ causa, gratulationem expectavi: quam ego abs te prætermisam esse arbitror, quod vererere, ne cujus animum offenderes, sed scito, ea, quæ nos pro salute patriæ gessimus, orbis terræ judicio, ac testimonio comprobari. Quæ, cum veneris, tanto consilio, tantaque animi magnitudine a me gesta esse cognosces, ut tibi multo majori, quam Africanus fuit, tamen non multo minorem, quam Lælium, facile & in republica, & in amicitia, adjunctum esse patiare, Vale,

M. T. C.

8. M. T. C. M. LICINIO P. F. CRASSO S. D.

QUANTUM meum studium exstiterit dignitatis tuæ, vel tuendæ, vel etiam augendæ, non dubito, quin ad te omnes tui scripserint. Non enim fuit, aut mediocre, aut obscurum, aut ejusmodi, quod silentio posset præteriri. Nam & cum consulibus, & cum multis consularibus tanta contentione decertavi, Iquanta nunquam antea ulla in causa, suscepique mihi perpetuam propugnationem pro omnibus ornamentis tuis: veterique nostræ necessitudini jamdiu debitum, sed multa varietate temporum interruptum, officium cumulate reddidi. Neque mehercule unquam mihi tui, aut colendi, aut ornandi voluntas defuit: sed quædam pestes hominum, laude aliena dolentium, & te nonnunquam a me alienarunt, & me aliquando immutarunt tibi. Sed exstirrit tempus optatum mihi magis, quam speratum, ut, florentissimis tuis rebus, mea perspici posset, & memoria nostræ voluntatis, & amicitia fides. Sum enim consecutus, non modo ut domus tua tota, sed ut cuncta civitas me tibi amicissimum esse cognosceret. Itaque & præstantissima omnium faminarum, uxor tua, & eximia pietate, virtute, gratia, tui Crassi; meis consiliis, monitis, studiis, actionibusque nituntur: & senatus populusque Romanus intelligit, tibi absenti nihil esse tam promptum, aut tam paratum, quam in omnibus rebus, quæ ad te perrineant, operam, curam, diligentiam, auctoritatem meam. Quæ sint acta, quæque agantur, domesticorum tibi litteris declarari puto. De me sic existimes, ac tibi persuadeas vehementer velim, non me repentina aliqua voluntate, aut fortuito, ad tuam amplitudinem meis officiis amplectendam incidisse: sed, ut primum forum attigerim, spectasse semper, ut tibi possem quam maxime esse conjunctus. Quo quidem ex tempore memoria teneo, neque meam tibi observantiam, neque mihi tuam summam benivolentiam, ac liberalitatem defuisse. Si quæ interciderunt, non tam re, quam suspitione violata: ea cum fuerint & falsa & inania, sint evulsa ex omni memoria, vitæque nostræ. Is enim tu vir es, & eum me esse cupio, ut, quoniam in eadem reipublicæ

tem-

tempora incidimus, conjunctionem, amicitiamque nostram utrique nostrum laudi sperem fore. Quamobrem tu, quantum tuo iudicio tribuendum esse nobis putes, statues ipse: &, ut spero, statues ex nostra dignitate. Ego vero tibi profiteor atque polliceor exitium, & singulare meum studium in omni genere officii, quod ad honestatem, & gloriam tuam spectet. in quo, etiamsi multi mecum contendunt, tamen cum reliquis omnibus, tum Crassis tuis iudicibus, omnes facile superabo: quos quidem ego ambo unice diligo; sed in Marco benivolentia impari. hoc magis sum Publico deditus, quod me, quamquam a pueritia sua semper, tamen hoc tempore maxime, sicut alterum parentem, & observat, & diligit. Has litteras velim existimes foederis habituras esse vim, non epistolæ, meque ea, quæ tibi promitto ac recipio, sanctissime esse observaturum, diligentissimeque esse facturum. Quæ a me suscepta defensio est, te absente, dignitatis tuæ: in ea jam ego, non solum amicitia nostræ, sed etiam constantia meæ causa, permanebo. Quamobrem satis esse hoc tempore arbitratus sum, hoc ad te scribere; me, si quid ipse intelligerem, aut ad voluntatem, aut ad commodum, aut ad amplitudinem tuam pertinere, mea sponte id esse facturum: sin autem quippiam aut a te essem admonitus, aut a tuis; effecturum, ut intelligeres, nihil neque te scripsisse, neque quemquam tuorum frustra ad me detulisse. Quamobrem velim ita & ipse ad me scribas de omnibus minimis, maximis, mediocribusque rebus, ut ad hominem amicissimum: & tuis præcipias, ut opera, consilio, auctoritate, gratia mea sic utantur in omnibus, publicis, privatis, forensibus, domesticis, tuis, amicorum, hospitum, clientium tuorum negotiis; ut, quoad ejus fieri possit, præsentia tuæ desiderium meo labore minuatur. Vale.

VATINIUS IMP. CICERONI SUO, S. D. 9.

S. V. B. E. E. V. Si tuam consuetudinem in patrociniis tuendis servas, P. Vatinius cliens advenit, qui pro se causam dicere vult. Non, puto, repudiabis in honore,

E

honore,

honore, quem in periculo recepisti. Ego autem, quem potius adoptem, aut invocem, quam illum, quo defendente, vincere didici? An verear, ne, qui potentissimorum hominum conspirationem neglexerit pro mea salute, is pro honore meo, pusillorum ac malivolorum obtreptiones & invidias non prosternat, atque obterat? Quare, si me, sicut soles, amas, suscipe me totum: atque hoc, quidquid est oneris ac muneris, pro mea dignitate tibi tuendum ac sustinendum puta. Scis, meam fortunam, nescio quomodo, facile obtreptatores invenire, non meo quidem, mehercules, merito: sed quanti id refert, si tamen fato nescio quo accidit? Si quis forte fuerit, qui nostræ dignitati obesse velit, peto a te, ut tuam consuetudinem, & liberalitatem in me absente defendendo mihi præstes. Litteras ad senatum de rebus nostris gestis, quo exemplo miseram, infra tibi perscripsi. Dicitur mihi tuus servus anagnostes fugitivus cum Vardæis esse: de quo tu mihi nihil mandasti: ego tamen terra marique ut conquireretur, præmandavi: & profecto tibi illum reperiam, nisi si in Dalmatiam aufugerit: & inde tamen aliquando eruam. Tu nos fac ames. Vale. A. d. v idus Quintiles, ex castris, Narona.

10. P. VATINIUS CICERONI SUO, S. D.

S. v. B. E. E. Q. V. De Dionysio tuo adhuc nihil extrico: & eo minus, quod me frigus Dalmaticum, quod illinc ejecit, etiam hic refrigeravit. Sed tamen non desistam, quin illum aliquando eruam. Sed tamen omnia mihi dura imperas. De Catilio nescio quid ad me scripsisti deprecationis diligentissimæ. Apagete cum nostro Sexto Servilio. nam mehercule ego illum quoque amo. sed hujusmodi vos clientes, hujusmodi causas recipitis? hominem unum omnium crudelissimum, qui tot ingenuos, matresfamilias, cives Romanos occidit, arripuit, disperdidit, regiones vastavit? Simius non semissis homo contra me arma tulit, & eum bello cepi. Sed tamen, mi Cicero, quid facere possum? Omnia, mehercule, cupio, quæ tu mi imperas. Meam animadversionem, & supplicium, quo
 usurus

ufurus eram in eum, quem cepissem, remitto tibi, & condono. Quid illis respondere possum, qui sua bona direpta, naves expugnatas, fratres, liberos, parentes occisos, actiones expostulant? Si mehercules Appii os haberem, in cuius locum suffectus sum, tamen hoc sustinere non possem. Quid ergo est? Faciam omnia sedulo, quæ te sciam velle. Defenditur a Q. Volusio, tuo discipulo: si forte ea res poterit adversarios fugare. in eo maxima spes est. Nos, si quid erit istic opus, defendes. Cæsar adhuc mihi injuriam facit: de meis supplicationibus, & rebus gestis Dalmaticis adhuc non refert: quasi vero non iustissimi triumphi in Dalmatia res gesserim. Nam si hoc expectandum est, dum totum bellum conficiam: viginti oppida sunt Dalmatiæ antiqua: quæ ipsi sibi asciverunt, amplius sexaginta. hæc nisi omnia expugno, si mihi supplicationes non decernuntur, longe alia conditione ego sum, ac ceteri imperatores. Ego post supplicationes mihi decretas, in Dalmatiam profectus sum: sex oppida vix oppugnando cepi: unum hoc, quod erat maximum, quater a me jam captum. quatuor enim turres, & quatuor muros cepi, & arcem eorum totam: ex qua me nives, frigora, imbres detruferunt: indigneque, mi Cicero, oppidum captum, & bellum jam confectum relinquere sum coactus. Quare te rogo, si opus erit, ad Cæsarem meam causam agas, meque tibi in omnis partes defendendum putes; hoc existimans, neminem te tui amantiorem habere. Vale. Data non. Decembribus, Narona.

M. T. C. P. VATINIO, IMPERATORI, S. D. II.

GRATA tibi mea esse officia non miror. cognovi enim te gratissimum omnium: idque numquam destiti prædicare. nec enim tu mihi habuisti modo gratiam, verum etiam cumulatissime retulisti. Quamobrem reliquis tuis rebus omnibus, pari me studio erga te, & eadem voluntate cognosces. Quod mihi faminam primariam, Pompejam, uxorem tuam, commendas: cum Sura nostro statim tuis litteris lectis locurus sum, ut ei meis verbis diceret, ut, quidquid opus

esset, mihi denuntiaret: me omnia, quæ ea vellet, summo studio curaque facturum: itaque faciam, eamque, si opus esse videbitur, ipse conveniam. Tu tamen ei velim scribas, ut nullam rem, neque tam magnam, neque tam parvam putet, quæ mihi aut difficilis, aut parum me digna videatur. Omnia, quæ in tuis rebus agam, & non laboriosa mihi, & honesta videbuntur. De Dionysio, si me amas, confice. quancumque ei fidem dederis, præstabo. Si vero improbus fuerit, ut est: duces eum captivum in triumpho. Dalmatis dii male faciant, qui tibi molesti sunt. Sed, ut scribis, brevi capientur, & illustrabunt res tuas gestas. semper enim habiti sunt bellicosi. Vale.

12. M. C. S. D. L. LUCCEIO, Q. F.

CORAM me tecum eadem hæc agere sæpe conantem deterruit pudor quidam, pæne subrusticus; quæ nunc expromam absens audacius. Epistola enim non erubescit. Ardeo cupiditate incredibile, neque, ut ego arbitror, reprehendenda, nomen ut nostrum scriptis illustretur & celebretur tuis, quod etsi mihi sæpe ostendis te esse facturum: tamen ignoscas velim huic festinationi meæ. Genus enim scriptorum tuorum, etsi erat semper a me vehementer expectatum, tamen vicit opinionem meam, meque ita vel cepit, vel incendit, ut cuperem quam celerrime res nostras monumentis commendari tuis. Neque enim me solum commemoratio posteritatis ad spem quandam immortalitatis rapit; sed etiam illa cupiditas, vel ut auctoritate testimonii tui, vel indicio benivolentiæ, vel suavitate ingenii, vivi perfruamur. Neque tamen, hæc cum scribebam, eram nescius, quantis oneribus premerere susceptarum rerum, & jam institutarum: sed quia videbam, Italici belli & civilis historiam jam a te pæne esse perfectam: dixeras autem mihi, te reliquas res ordiri: deesse mihi nolui, quin te admonerem, ut cogitares, conjunctene malles cum reliquis rebus nostra contexere, an, ut multi Græci fecerunt, Callisthenes Troicum bellum, Timæus Pyrrhi, Polybius Numantinum; qui omnes a perpetuis suis historiis ea, quæ di-

xi,

xi, bella separaverunt: tu quoque item civilem conjunctionem ab hostilibus externisque bellis sejungeres. Equidem ad nostram laudem non multum video interesse: sed ad properationem meam quiddam interest, non te exspectare, dum ad locum venias; ac statim causam illam totam, & tempus arripere. Et simul, si uno in argumento, unaque in persona mens tua tota versabitur: cerno jam animo, quanto omnia uberiora, atque ornatiore futura sint. Neque tamen ignoro, quam impudenter faciam, qui primum tibi tantum oneris imponam, (potest enim mihi denegare occupatio tua) deinde etiam, ut ornes me, postulem. Quid si illa tibi non tantopere videntur ornanda? Sed tamen, qui semel verecundiae fines transierit, eum bene & naviter oportet esse impudentem. Itaque te plane etiam atque etiam rogo, ut & ornes ea vehementius etiam, quam fortasse sentis, & in eo leges historiae negligas: gratiamque illam, de qua suavissime quodam in prooemio scripsisti, a qua te deflecti non magis potuisse demonstras, quam Herculem Xenophontium illum a voluptate: ea si me tibi vehementius commendabit, ne aspernere; amorique nostro plusculum etiam, quam concedet veritas, largiare. Quod si te adducemus, ut hoc suscipias: erit, ut mihi persuadeo materies digna facultate, & copia tua. A principio enim conjunctionis usque ad reditum nostrum videtur mihi modicum quoddam corpus confici posse: in quo & illa poteris uti civilium commutationum scientia, vel in explicandis causis rerum novarum, vel in remediis incommodorum, cum & reprehendes ea, quae vituperanda duces; & quae placebunt, exponendis rationibus comprobabis, & si liberius, ut consuesti, agendum putabis, multorum in nos perfidiam, insidias, proditorem notabis. Multam etiam casus nostri tibi varietatem in scribendo suppeditabunt, plenam cujusdam voluptatis, quae vehementer animos hominum in legendo scripto tenere possit. Nihil est enim aptius ad delectationem lectoris, quam temporum varietates, fortunaeque vicissitudines: quae etsi nobis optabiles in experiendo non fuerunt, in legendo tamen erunt jucundae.

Habet enim præteriti doloris secura recordatio delectationem. Ceteris vero nulla perfunctis propria molestia; casus autem alienos sine ullo dolore intuentibus, etiam ipsa misericordia est jucunda. Quem enim nostrum ille moriens apud Mantineam Epaminondas non cum quadam miseratione delectat? qui tum denique sibi avelli jubet spiculum, postea quam ei percontanti dictum est, clypeum esse salvum: ut etiam in vulneris dolore æquo animo cum laude moreretur. Cujus studium in legendo non erectum Themistocli fuga, redituque retinetur? Etenim ordo ipse annalium mediocriter nos retinet, quasi enumeratione fastorum. At viri sæpe excellentis ancipites, variique casus habent admirationem, expectationem, lætitiã, molestiam, spem, timorem, si vero exitu notabili concluduntur; expletur animus jucundissima lectionis voluptate. Quo mihi acciderit optatius, si in hac sententia fueris, ut a continentibus tuis scriptis, in quibus perpetuam rerum gestarum historiam complecteris, secernas hanc quasi fabulam rerum, eventorumque nostrorum. Habet enim varios actus, multasque actiones & consiliorum, & temporum. Ac non vereor, ne assentatiuncula quadam aucupari tuam gratiam videar, cum hoc demonstrẽ, me a te potissimum ornari celebrarique velle. Neque enim tu is es, qui, quid sis, nescias: & qui non eos magis, qui te non admirentur, invidos, quam eos, qui laudent, assentatores arbitrere. Neque autem ego sum ita demens, ut me sempiternæ gloriæ per eum commendari velim, qui non ipse quoque in me commendando propriam ingenii gloriã consequatur. Neque enim Alexander ille, gratiæ causa ab Apelle potissimum pingi, & a Lyfippo fingi volebat: sed quod illorum artem cum ipsis, tum etiam sibi gloriæ fore putabat. Atque illi artifices, corporis simulacra ignotis notã faciebant: quæ vel si nulla sint, nihilo sint tamen obscuriores clari viri. Nec minus est Spartiatus Agesilaus ille perhibendus, qui neque pictam, neque fictam imaginem suam passus est esse, quam qui in eo genere laborarunt, unus enim Xenophontis libellus in eo rege laudando facile omnes imagines omnium,

sta-

statuasque superavit. Atque hoc præstantius mihi fuerit & ad lætitiã animi, & ad memoriã dignitatem, si in tua scripta pervenero, quam si in ceterorum, quod non ingenium mihi solum suppeditatum fuerit tuum, sicut Timoleonti a Timæo, aut ab Herodoto Themistocli, sed etiam auctoritas clarissimi & spectatissimi viri, & in reipublicæ maximis gravissimisque causis cogniti, atque in primis probati: ut mihi non solum præconium, quod, cum in Sigæum venisset Alexander, ab Homero Achilli tributum esse dixit: sed etiam grave testimonium impertitum clari hominis, magnique videatur. Placet enim Hector ille mihi Nævianus, qui non tantum laudari se lætatur: sed addit etiam, a laudato viro. Quod si a te non impetro, hoc est, si quæ te res impedierit (neque enim fas esse arbitror, quidquam me rogantem, abs te non impetrare) cogar fortasse facere, quod nonnulli sæpe reprehendunt. scribam ipse de me: multorum tamen exemplo, & clarorum virorum. Sed, quod te non fugit, hæc sunt in hoc genere vitia. & verecundius ipsi de sese scribant, necesse est, si quid est laudandum: & prætereant, si quid reprehendendum est. Accedit etiam, ut minor sit fides, minor auctoritas; multi denique reprehendant: & dicant, verecundiores esse præcones ludorum gymnycorum, qui cum ceteris coronas imposuerint victoribus, eorumque nomina magna voce pronuntiarint, cum ipsi ante ludorum missionem corona donentur, alium præconem adhibeant, ne sua voce ipsi se victores esse prædicent. Hæc nos vitare cupimus: & si recipis causam nostram, vitabimus: idque ut facias, rogamus. Ac, ne forte mirere, cur, cum mihi sæpe ostenderis, te accuratissime nostrorum temporum consilia, atque eventus litteris mandaturum, a te id nunc tanto opere, & tam multis verbis petamus: illa nos cupiditas incendit, de qua initio scripsi, festinationis, quod alacres animo sumus: ut & ceteri, viventibus nobis, ex litteris tuis nos cognoscant, & nosmetipsi vivi gloriola nostra perfruamur. His de rebus, quid acturus sis, si tibi non est molestum, rescribas mihi velim. Si enim suscipis causam, conficiam commentarios rerum omnium. Sin autem differs me in tempus aliud:

coram tecum loquar. tu interea non cessabis, & ea quæ habes instituta, perpolies, nosque diliges. Vale.

13.

M. C. S. D. L. LUCCEIO Q. F.

QUAMQUAM ipsa consolatio litterarum tuarum mihi gratissima est: declarat enim summam benivolentiam conjunctam pari prudentia: tamen illum fructum ex iis litteris vel maximum cepi, quod te præclare res humanas contemnentem, & optime contra fortunam paratum armatumque cognovi. Quam quidem laudem sapientiæ statuo esse maximam, non aliunde pendere, nec extrinsecus aut bene aut male vivendi suspensas habere rationes. Quæ cogitatio, cum mihi non omnino excidisset (etenim penitus infederat) vi tamen tempestatum, & concursu calamitatum erat aliquantulum labefactata, atque convulsa: cui te opitulari & video, & id fecisse etiam proximis litteris, multumque profecisse sentio. Itaque hoc sæpius dicendum, tibi que non significandum solum, sed etiam declarandum arbitror; nihil mihi esse potuisse tuis litteris gratius. Ad consolandum autem cum illa valent, quæ eleganter copioseque collegisti, tum nihil plus, quam quod firmitudinem gravitatemque animi tui perspexi: quam non imitari turpissimum existimo. Itaque hoc etiam fortio rem me puto, quam te ipsum, præceptorem fortitudinis, quod tu mihi videre spem nonnullam habere, hæc aliquando futura meliora. Casus enim gladiatorii, similitudinesque eæ, tum rationes in ea disputatione a te collectæ, vetabant me reipublicæ penitus diffidere. Itaque alterum minus mirum, fortio rem te esse, cum aliquid speres: alterum mirum, spe ulla teneri. Quid est enim non ita affectum, ut id non deletum, extinctumque esse fateare? Circumspice omnia membra reipublicæ, quæ notissima sunt tibi, nullum reperies profecto, quod non fractum debilitatumve sit. quæ persequeris, si aut melius ea viderem, quam tu vides; aut commemorare possem sine dolore: quamquam tuis monitis, præceptisque omnis est abjiciendus dolor. Ergo & domestica feremus, ut censes: & publica paullo etiam fortius fortasse, quam tu ipse, qui præcipis. Te enim
spes

spes aliqua consolatur, ut scribis: nos autem erimus etiam in omnium desperatione fortes, ut tu tamen idem & hortaris, & præcipis. Das enim mihi jucundas recordationes conscientiae nostrae, rerumque earum, quas, te in primis auctore, gessimus. Præstitimus enim patriæ non minus certe, quam debuimus, plus profecto, quam est ab animo cujusquam, aut consilio hominis postulatum. Ignosces mihi de meipso aliquid prædicanti, quarum enim tu rerum cogitatione nos levare ægritudine voluisti, earum etiam commemoratione lenimur. Itaque, ut mones, quantum potero, me ab omnibus molestiis & angoribus abducam; transferamque animum ad ea, quibus secundæ res ornantur, adversæ adjuvantur: tecumque & ero tantum, quantum patietur utriusque ætas, & valitudo: & si esse una minus poterimus, quam volumus; animorum tamen conjunctione, iisdem studiis ita fruemur, ut numquam non una esse videamur.

L. LUCCEIUS, Q. F. S. D. M. T. C. M. F. 14.

SI vales, bene est: valeo, sicut soleo: paullulo tamen etiam deterius, quam soleo. Te requisivi sæpius, ut viderem. Romæ quia postea non fuisti, quam discesserat: miratus sum, quod item nunc miror. Non habeo certum, quæ te res hinc maxime retrahat. Si solitudine delectare, cum scribas, & aliquid agas eorum, quorum confuesti, gaudeo: neque reprehendo tuum consilium. nam nihil isto potest esse jucundius, non modo miseris his temporibus, & luctuosis, sed etiam tranquillis, & optatis: præsertim vel animo defatigato tuo, qui nunc quietem quærat ex magnis occupationibus: vel erudito, qui semper aliquid ex se promat, quod alios delectet, ipsum laudibus illustret. Sin autem, sicut indicas, lacrymis ac tristitiæ te tradidisti: doleo, quia doles, & angere: non possum te non, si concedis, quod sentimus, ut liberius dicamus, accusare. Quid enim? tu solus aperta non videbis, qui propter acumen occultissima perspicis? tu non intelliges, te querelis quotidianis nihil proficere? non intelliges duplicari sollicitudines, quas elevare tua te prudentia po-

stulat? Quod si non possumus aliquid proficere suadendo: gratia contendimus, & rogando, si quid nostra causa vis, ut istis te molestiis laxes, & ad convictum nostrum redeas, & ad consuetudinem, vel nostram communem, vel tuam solius, ac propriam. Cupio non obtundere te, si non delectare nostro studio: cupio deterrere, ne permanear in incepto, cum duæ res istæ contrariæ me centurbent: ex quibus, aut in altera mihi velim, si potes, obtemperes; aut in altera non offendas. Vale.

15. M. CICERO, L. LUCCEIO, Q. F. S.

OMNIS amor tuus ex omnibus partibus se ostendit in his litteris, quas a te proxime accepi: non ille quidem mihi ignotus, sed tamen gratus, & optatus. dicerem, jucundus, nisi id verbum in omne tempus perdidissem. neque ob eam unam causam, quam tu suspicaris, & in qua me lenissimis & amantissimis verbis utens, re graviter accusas: sed quod, illius tanti vulneris quæ remedia esse debebant, ea nulla sunt. Quid enim? ad amicosne confugiam? quam multi sunt? habuimus enim fere communes: quorum alii occiderunt; alii nescio quo pacto obduruerunt. Tecum vivere possem, equidem & maxime vellem: vetustas, amor, consuetudo, studia paria, quod vinculum quasi est nostræ conjunctionis. Possumusne igitur esse una? nec mehercule intelligo, quid impediatur, sed certe adhuc non fuimus, cum essemus vicini in Tusculano, & Puteolano. Nam quid dicam in urbe? in qua, cum forum commune sit, vicinitas non requiritur. Sed casu nescio quo in ea tempora nostra ætas incidit, ut, cum maxime florere nos oporteret, tum vivere etiam puderet. Quod enim mihi poterat esse perfugium, spoliato & domesticis, & forensibus ornamentis, atque solatiis? litteræ, credo, quibus utor assidue. Quid enim aliud facere possum? sed nescio quomodo ipsæ illæ excludere me a portu, & perfugio videntur, & quasi exprobrare, quod in ea vita maneam, in qua nihil insit, nisi propagatio miserissimi temporis. Hic tu
ca

ea me abesse urbe miraris, in qua domus nihil delectare possit? summum sit odium temporum, hominum, fori, curiæ? Itaque sic litteris utor, in quibus consumo omne tempus, non ut ab his medicinam perpetuam, sed ut exiguam doloris oblivionem petam. Quod si id egissemus, ego, atque tu, quod ne in mentem quidem nobis veniebat, propter quotidianos metus, omne tempus una fuisset: neque me valitudo tua offenderet, neque te mæror meus: quod, quantum fieri poterit, consequamur. Quid enim est utrique nostrum aptius? Propediem te igitur videbo.

M. T. CICERO S. D. TITIO.

16.

ETSI unus ex omnibus minime sum ad te consolandum accommodatus, quod tantum ex tuis molestiis cepi doloris, ut consolatione ipse egerem: tamen, cum longius a summi luctus acerbitate meus abesset dolor, quam tuus, statui nostræ necessitudinis esse, meaque in te benivolentiæ, non tacere tanto in tuo mærore tamdiu: sed adhibere aliquam modicam consolationem, quæ levare dolorem tuum posset, si minus sanare potuisset. Est autem consolatio perivulgata quidem illa maxime, quam semper in ore atque in animo habere debemus, homines nos ut esse meminimus, ea lege natos, ut omnibus telis fortunæ proposita sit vita nostra: neque esse recusandum, quominus ea, qua nati sumus, conditione vivamus: neve tam graviter eos casus feramus, quos nullo consilio vitare possimus; eventisque aliorum memoria repetendis, nihil accidisse nobis novi cogitemus. Neque hæc, neque ceteræ consolationes, quæ sunt a sapientissimis viris usurpatæ, memoriæque litteris proditæ, tantum videntur proficere debere, quantum status ipse nostræ civitatis, & hæc prolatio temporum perditorum: cum beatissimi sint, qui liberos non susceperunt, minus autem miseri, qui his temporibus amiserunt, quam si eosdem bona, aut denique aliqua republica perdidissent. Quod si tuum te desiderium movet, aut si tuarum rerum cogitatione mæres: non facile exhauriri tibi istum dolo-

rem posse univcrsum puto. fin illa te res cruciat, quæ magis amoris est, ut eorum, qui occiderunt, miserias lugeas: ut ea non dicam, quæ sæpissime & legi, & audivi, nihil mali esse in morte, in qua si resideat sensus, immortalitas illa potius, quam mors ducenda sit; fin sit amissus, nulla videri miseria debeat, quæ non sentiat: hoc tamen non dubitans confirmare possum, ea misceri, parari, impendere reipublicæ, quæ qui reliquerit, nullo modo mihi quidem deceptus esse videatur. Quid est enim jam non modo pudori, probitati, virtuti, rectis studiis, bonis artibus, sed omnino libertati, ac saluti loci? non, mehercule, quemquam audivi hoc gravissimo, & pestilentissimo anno, adolescentulum, aut puerum mortuum, qui mihi non a diis immortalibus ereptus ex his miseriis, atque ex iniquissima conditione vitæ, videretur. Quare, si tibi unum hoc detrahi potest, nequid iis, quos amasti, mali putes contigisse: permultum erit ex mærore tuo diminutum. Relinquetur enim simplex illa jam cura doloris tui, quæ non cum illis communicabitur, sed ad te ipsum proprie referetur: in qua non est jam gravitatis ac sapientiæ tuæ, quam tu a puero præstitisti, ferre immoderatus casum incommodorum tuorum, qui sit ab eorum, quos dilexeris, miseria maloque sejunctus. Etenim eum semper te, & privatis in rebus, & publicis præstitisti, tuenda tibi ut sit gravitas, & constantiæ serviendum. Nam, quod allatura est ipsa diurnitas, quæ maximos luctus vetustate tollit, id nos præcipere consilio prudentiæque debemus. Etenim si nulla umquam fuit, liberis amissis, tam imbecillo mulier animo, quæ non aliquando lugendi modum fecerit: certe nos, quod est dies allatura, id consilio anteferre debemus: neque exspectare temporis medicinam, quam repræsentare ratione possimus. His ego litteris si quid profecissem, existimabam optandum quiddam me esse assecutum: fin minus forte valuissent, officio tamen esse functurum benivolentissimi atque amicissimi; quem me tibi & fuisse semper existimes velim, & futurum esse confidas.

M. C. S. D. P. SEXTIO, P. F.

17.

NON oblivione amicitiae nostrae, neque intermissione consuetudinis meae, superioribus temporibus ad te nullas litteras misi; sed quod priora tempora in ruinis reipublicae, nostrisque jacuerunt: posteriora autem me a scribendo, tuis injustissimis atque acerbissimis incommodis, retardarunt. Cum vero & intervallum jam satis longum fuisset, & tuam virtutem animique magnitudinem diligentius essem mecum recordatus: non putavi esse alienum institutis meis, haec ad te scribere. Ego te, P. Sexti, & primis temporibus illis, quibus in invidiam absens, & in crimen vocabare, defendi: & cum in tui familiarissimi iudicio ac periculo tuum crimen conjungeretur, ut potui accuratissime te tuamque causam tutatus sum: & proxime, recenti adventu meo, cum rem aliter institutam offendissem, ac mihi placuisset, si affuissem; tamen nulla re salutis tuae defui: cumque eo tempore invidia annonae, inimici non solum tui, verum etiam amicorum tuorum, iniquitas totius iudicii, multaque alia reipublicae vitia, plus quam causa ipsa veritasque valuissent: Publio tuo neque opera, neque consilio, neque labore, neque gratia, neque testimonio defui. Quamobrem, omnibus officiis amicitiae, diligenter a me sancteque servatis, ne hoc quidem praetermittendum esse duxi, te ut hortarer, rogaremque, ut & hominem te, & virum esse meminisses, id est, ut & communem, incertumque casum, quem neque vitare quisquam nostrum, nec praestare ullo pacto potest, sapienter ferres; & dolori fortiter ac fortunae resisteres: cogitaresque, & in nostra civitate, & in ceteris, quae rerum potitae sunt, multis fortissimis atque optimis viris, injustis iudiciis, tales casus incidisse. Illud utinam ne vere scriberem, ea te republica carere, in qua neminem prudentem hominem res ulla delectet. De tuo autem filio, vereor, ne, si nihil ad te scripserim, debitum ejus virtuti videar testimonium non accepisse: sin autem omnia, quae sentio, perscripserim; ne refricem meis litteris desiderium, ac dolorem tuum. Sed tamen prudentissime facies, si

E 7

illius

illius pietatem, virtutem, industriam, ubicumque eris, quam esse, tecum esse duces. nec enim minus nostra sunt, quæ animo complectimur, quam quæ oculis intuemur. Quamobrem & illius eximia virtus, summusque in te amor, magnæ tibi consolationi debet esse; & nos, ceterique, qui te non ex fortuna, sed ex virtute tua pendimus, semperque pendemus; & maxime animi tui conscientia, cum tibi nihil merito accidisse reputabis, si & illud adjunges, homines sapientes turpitudine, non casu; & delictio suo, non aliorum injuria commoveri. Ego, & memoria nostræ veteris amicitia, & virtute atque observantia filii tui monitus, nullo loco deero, neque ad consolandum neque ad levandum fortunam tuam. Tu siquid ad me forte scripseris, perficiam, ne te frustra scripsisse arbitrere.

M. CICERO S. D. T. FADIO.

18.

ETSI egomet, qui te consolari cupio, consolandus ipse sum; propterea quod nullam rem gravius jamdiu tuli, quam incommodum tuum: tamen te magno opere non hortor solum, sed etiam, pro amore nostro, rogo atque oro, te colligas, virumque præbeas, & qua conditione omnes homines, & quibus temporibus nati simus, cogites. Plus tibi virtus tua dedit, quam fortuna abstulit: propterea quod adeptus es, quod non multi homines novi; amisisti, quæ plurimi homines nobilissimi. Ea denique videtur conditio impendere legum, judiciorum, temporum, ut optime actum cum eo videatur esse, qui quam levissima pœna ab hac republica discesserit. Tu vero, qui & fortunas, & liberos habeas, & nos ceterosque necessitudine, & benivolentia tecum conjunctissimos: quumque magnam facultatem sis habiturus, nobiscum, & cum omnibus tuis vivendi: & cum unum sit judicium, ex tam multis, quod reprehendatur, ut quod una sententia, eaque dubia, potentia alicujus condonatum existimetur: omnibus his de causis debes istam molestiam quam lenissime ferre. Meus animus erit in te, liberosque tuos semper, quem tu esse vis, & qui esse debet.

CI.

ETSI mihi numquam dubium fuit, quin tibi essem
 carissimus; tamen quotidie magis id perspicio: ex-
 statque id, quod mihi ostenderas quibusdam litteris,
 hoc te studiosiorem in me colendo fore, quam in pro-
 vincia fuisses, (etsi, meo iudicio, nihil ad tuum pro-
 vinciale officium addi potest) quo liberius iudicium esse
 posset tuum. Itaque me & superiores litteræ tuæ admo-
 dum delectaverunt, quibus & expectatum meum ad-
 ventum abs te amanter videbam, & cum aliter res
 cecidisset ac putasses, te meo consilio magnopere esse
 lætatum; & his proximis litteris magnum cepi fructum
 & iudicii, & officii tui; iudicii, quod intelligo, te, id
 quod omnes fortes ac boni viri facere debent, nihil
 putare utile esse, nisi quod rectum honestumque sit;
 officii, quod te mecum, quodcumque cepissem consilii,
 polliceris fore: quo neque mihi gratius, neque, ut ego
 arbitror, tibi honestius esse quidquam potest. Mihi
 consilium captum jamdiu est: de quo ad te, non quo
 celandus esses, nihil scripsi antea, sed quia communi-
 catio consilii, tali tempore, quasi quædam admonitio
 videretur esse officii, vel potius efflagitatio ad coeundam
 societatem vel periculi, vel laboris. Cum vero ea tua
 sit voluntas, humanitas, benivolentia erga me, liben-
 ter amplector talem animum: sed ita (non enim dimit-
 tam pudorem in rogando meum) si feceris id, quod
 ostendis, magnam habebō gratiam: si non feceris,
 ignoscā: & alterum timori, alterum mihi te negare
 non potuisse arbitror. Est enim res profecto maxima,
 quid rectum sit, apparet: quid expediat, obscurum
 est: ita tamen, ut, si nos ii sumus, qui esse debemus,
 id est, studio digni, & litteris nostris, dubitare non
 possimus, quin ea maxime conducant, quæ sunt rectis-
 sima. Quare tu, si simul placebit, statim ad me venies,
 sin idem placebit, atque eodem, nec continuo pote-
 ris: omnia tibi ut nota sint, faciam. Quidquid sta-
 tueris, te mihi amicū; sin id quod opto, etiam ami-
 cissimum iudicabo.

20.

CICERO RUFO.

QUO modo potuissem, te convenissem, si eo, quo
 constitueras, venire voluisses. Quare etsi mei
 commodi causa commovere me noluisti, tamen ita exi-
 stimes velim, me antelaturum fuisse, si ad me misis-
 ses, voluntatem tuam commodo meo. Ad ea, quæ
 scripsisti, commodius equidem possem de singulis ad te
 rebus scribere, si M. Tullius, scriba meus, adesset: a
 quo mihi exploratum est, in rationibus duntaxat re-
 ferendis, (de ceteris rebus affirmare non possum) nihil
 eum fecisse scientem, quod esset contra aut rem, aut
 existimationem tuam. dein, si rationum referendarum
 jus vetus, & mos antiquus maneret, me relaturum
 rationes, nisi tecum pro conjunctione nostræ necessitu-
 dinis contulisset, confecissemque, non fuisse. Quod
 igitur fecissem ad urbem, si consuetudo pristina ma-
 neret: id, quum lege Julia relinquere rationes in pro-
 vincia necesse erat, easdemque totidem verbis referre
 ad ærarium, feci in provincia. Neque ita feci, ut te
 ad meum arbitrium adducerem: sed tribui tibi tan-
 tum, quantum me tribuisse numquam me pœnitebit.
 totum enim scribam meum, quem tibi video nunc esse
 suspectum, tibi tradidi. tu ei M. Mindium, fratrem
 tuum, adjunxisti. Rationes confectæ me absente sunt
 tecum, ad quas ego nihil adhibui præter lectionem.
 Ita accepi librum a meo servo scriba, ut eundem acce-
 perim a fratre tuo. Si honos is fuit, majorem tibi
 habere non potui: si fides, majorem tibi habui, quam
 pæne ipsi mihi, si providendum fuit, ne quid aliter,
 ac tibi & honestum & utile esset, referretur: non ha-
 bui, cui potius id negotii darem quam cui dedi. Il-
 lud quidem certe factum est, quod lex jubebat, ut
 apud duas civitates, Laodicensem, & Apameensem,
 quæ nobis maximæ videbantur, quoniam ita necesse
 erat, rationes confectas, & consolidatas deponeremus.
 Itaque huic loco primum respondeo, me, quamquam
 justis de causis rationes deferre properarim, tamen te
 expectaturum fuisse, nisi in provincia relictas rationes
 pro latis haberem. Quamobrem de Volusio quod
 scribis, non est id rationum. docuerant enim me pe-
 riti

CICERO

riti

mihi homines: in his cum omnium peritissimus, tum mihi amicissimus, C. Camillus, ad Volusium transferri nomen a Valerio non potuisse: sed prædes Valerianos teneri: neque id erat HS xxx, ut scribis, sed HS xix. Erat enim nobis curata pecunia Valerii mancipis nomine: ex qua reliquum quod erat in rationibus, retuli. Sed sic me & liberalitatis fructu privas, & diligentia, & (quod minime tamen laboro) mediocris etiam prudentia. Liberalitatis, quod mavis scribæ mei beneficio, quam meo, legatum meum, præfectumque Q. Lepidam, maxima calamitate levatos; cum præsertim non deberent esse obligati: diligentia, quod existimas de tanto officio meo, tanto etiam periculo nec scisse me quidquam; nec cogitavisse; scribam, quidquid voluisset, cum id mihi ne recitavisset quidem, retulisse: prudentia, cum rem a me non insipienter excogitatam, ne cogitatam quidem putes. Nam & Volusii liberandi meum fuit consilium: &, ut multa tam gravis Valerianis prædibus, ipsique T. Mario depelleretur, a me inita ratio est: quam quidem omnes non solum probant, sed etiam laudant: &, si verum scire vis, hoc uni scribæ meo intellexi non nimium placere. Sed ego putavi esse viri boni, cum populus suum servaret, consulere fortunis tot vel amicorum, vel civium. Nam de Luceio est ita actum, ut auctore Cn. Pompejo, ista pecunia in fano poneretur. id ego agnovi meo jussu esse factum. qua pecunia Pompejus est usus, ut tua, quam tum deposueras Sestius. Sed hæc ad te nihil intelligo pertinere. Illud me non animadvertisse, moleste ferrem, ut adscriberem, te in fano pecuniam jussu meo deposuisse, nisi ista pecunia gravissimis esset, certissimisque monumentis testata, cui data, quo senatus consulto, quibus tuis, quibus meis litteris P. Sestio tradita esset. Quæ cum viderem tot vestigiis impressa, ut in his errari non posset: non adscripsi id, quod tua nihil referebat. ego tamen adscripsisse mallet, quum id te video desiderare. Sicut scribis tibi id esse referendum, idem ipse sentio: neque in eo quidquam a meis rationibus discrepabunt tuæ. Addes enim tu, meo jussu; quod ego quidem non addidi: nec causa est, cur negem:

114 EPIST. AD METELLUM, ET CETEROS

gem: nec, si esset, & tu nolles, negarem. Nam de H-S nongentis millibus, certe ita relatum est, ut tu, siue frater tuus referri voluit. Sed, si quid est quod de legato parum gavisum est, quod ego in rationibus referendis etiam nunc corrigere possim: de eo mihi, cum senatus consulto non sum usus, quid per leges liceat, considerandum est. te certe in pecunia exactu ita efferre ex meis rationibus relatis non oportuit, nisi quid me fallit: sunt enim alii peritiores. Illud cave dubites, quin ego omnia faciam, quæ interesse tua: aut etiam velle te existimem, si ullo facere modo possim. Quod scribis de beneficiis: scito a me & tribunos militares, & præfectos, & contubernales duntaxat meos delatos esse. In quo quidem ratio me fefellit. liberum enim mihi tempus ad eos deferendos existimabam dari, postea certior sum factus, triginta diebus deferri necesse esse, quibus rationes retulissim. Sane moleste tuli, non illa beneficia tuæ potius ambitioni reservata esse, quam meæ, qui ambitione nihil uterer. De centurionibus tamen, & de tribunorum militarium contubernalibus, res est in integro. genus enim horum beneficiorum definitum lege non erat. Reliquum est de H-S centum millibus: de quibus memini mihi a te Myrina litteras esse allatas, non mei errati, sed tui: in quo peccatum videbatur esse, si modo erat, fratris tui, & Tullii. Sed cum id corrigi non posset, quod, jam depositis rationibus, ex provincia decessimus: credo me quidem tibi pro animi mei voluntate, proque ea spe facultatum, quam tum habebamus, quam humanissime potuerim, rescripsisse. Sed neque tum me humanitate litterarum mearum obligatum puto, neque tuam hodie epistolam de H-S centum sic accepisse, ut ii accipiunt, quibus epistolæ per hæc tempora molestæ sunt. Simul illud cogitare debes, me omnem pecuniam, quæ ad me salvis legibus pervenisset, Ephesi apud publicanos deposuisse: id fuisse H-S xxii: eam omnem pecuniam Pompejum abstulisse: quod ego siue æquo animo, siue iniquo fero: tu de H-S centum æquo animo ferre debes, & existimare eo minus ad te vel de tuis cibariis, vel de mea liberalitate pervenisse. Quod si mihi
 expen-

expensa ista H-S centum tulisses, tamen, quæ tua est suavitas, quique in me amor, nolles a me hoc tempore æstimationem accipere. nam numeratum si cuperem, non erat. sed hæc jocatum me putato, ut ego te existimo. Ego tamen, cum Tullius rure redierit, mittam eum ad te, si quid ad rem putabis pertinere. Hanc epistolam cur non scindi velim, causa nulla est. Vale.

M. T. C. S. D. L. MESCINIO. 21.

GRATÆ mihi tuæ litteræ fuerunt; ex quibus intellexi, quod etiam sine litteris arbitrabar, te summa cupiditate affectum esse videndi mei: quod ego ita libenter accipio, ut tamen tibi non concedam. nam tecum esse, ita mihi omnia, quæ opto, contingant, ut vehementer velim. Tu enim mecum cum esses, major erat & virorum, & civium bonorum, & jucundorum hominum, & amantium mei copia: tamen erat nemo, quicum essem libentius, quam tecum, & pauci, quibuscum essem æque libenter. hoc vero tempore, cum alii interierint, alii absint, alii mutati voluntate sint: unum, medius fidius, tecum diem libentius posuerim, quam hoc omne tempus cum plerisque eorum, quibuscum vivo necessario. Noli enim existimare, mihi solitudinem non jucundiorē esse, qua tamen ipsa uti non licet, quam sermones eorum, qui frequentant domum meam, excepto uno, aut summum altero. Itaque utor eodem perfugio, quo tibi utendum censeo, litterulis nostris: præterea conscientia etiam consiliorum meorum. Ego enim is sum, quemadmodum tu facillime potes existimare, qui nihil unquam mea potius, quam meorum civium causa fecerim: cui nisi invidisset is, quem tu nunquam amasti; (me enim amabas) & ipse beatus esset, & omnes boni. Ego sum, qui nullius vim plus valere volui, quam honestum otium: idemque, cum illa ipsa arma, quæ semper timueram, plus posse sensi, quam illum consensum bonorum, quem ego idem effeceram: quavis tuta conditione pacem accipere malui, quam viribus cum valentiore pugnare. Sed & hæc, & multa alia coram brevi
tem-

tempore licebit. Neque me tamen ulla res alia Romæ tenet, nisi expectatio rerum Africanarum. videtur enim mihi res in propinquum adducta discrimen. Puto autem mea nonnihil interesse: (quamquam id ipsum, quid intersit, non sane intelligo:) verumtamen, quicquid illinc nuntiatum sit, non longe abesse a consiliis amicorum. Est enim res jam in eum locum adducta, ut, quamquam multum intersit inter eorum causas, qui dimicant, tamen inter victorias non multum interfuturum putem. Sed plane animus, qui dubiis rebus forsitan fuerit infirmior, desperatis confirmatus est multum; quem etiam tuæ superiores litteræ confirmarunt: quibus intellexi, quam fortiter injuriam ferres: juvitque me, tibi cum summam humanitatem, tum etiam tuas litteras profuisse. Verum enim scribam: teneriore mihi animo videbare: sicut omnes fere, qui vita ingenua, in beata civitate & in libera viximus. Sed, ut illa secunda moderate tulimus: sic hanc non solum adversam, sed funditus everfam fortunam fortiter terre debemus; ut hoc saltem in maximis malis boni consequamur, ut mortem, quam etiam beati contemnere debeamus, propterea quod nullum sensum esset habitura, nunc sic affecti, non modo contemnere debeamus, sed etiam optare. Tu, si me diligis, fruire isto otio, tibi que persuade, præter culpam ac peccatum, qua semper caruisti, & carebis, homini accidere nihil posse, quod sit horribile, aut pertimescendum. Ego, si videbitur recte fieri posse, ad te veniam brevi: si quid acciderit, ut mutandum consilium sit, te certiolem faciam statim. Tu ita fac cupidus mei videndi sis, ut istinc te ne moveas tam infirma valitudine, nisi ex me prius quæsieris per litteras, quid te velim facere. Me velim, ut facis, diligas, valitudinique tuæ & tranquillitati animi servias.

M. TULLII CICERONIS
EPISTOLARUM

LIBER SEXTUS,

AD

A. TORQUATUM ET CETEROS.

M. CICERO S. D. A. TORQUATO.

I.

ETSI ea perturbatio est omnium rerum, ut suæ quemque fortunæ maxime pœniteat: nemoque fit, quin ubivis, quam ibi, ubi est, esse malit: tamen mihi dubium non est, quin hoc tempore, bono viro Romæ esse miserrimum sit. Nam, etsi, quocumque in loco quisquis est, idem est ei sensus, & eadem acerbitas ex interitu rerum & publicarum, & suarum: tamen oculi augent dolorem; qui ea, quæ ceteri audiunt, intruere coguntur, nec avertere a miseris cogitationem sinunt. Quare etsi multarum rerum desiderio te angere necesse est: tamen illo dolore, quo maxime te confici audio, quod Romæ non sis, animum tuum libera. Etsi enim cum magna molestia tuos, tuaque desideras: tamen illa quidem, quæ requiris, suum statum tenent: nec melius, si tu adesses, tenerent: nec sunt ullo in proprio periculo. Nec debes tu, cum de tuis cogitas, aut præcipuam aliquam fortunam postulare, aut communem recusare. De te autem ipso, Torquate, est tuum, sic agitare animo, ut non adhibeas in consilium cogitationum tuarum desperationem, aut timorem. Nec enim is, qui in te adhuc injustior, quam tua dignitas postulabat, fuit, non magna signa dedit animi erga te mitigati. Nec tamen is ipse, a quo salus petitur, habet explicatam aut exploratam rationem

nem